

## Förutsättningar för att anordna godmanskap eller förvaltarskap

### Godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken:

Om någon på grund av **(1.1)** sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande **(1.2)** behöver hjälp med **(2.1)** att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person **(2.2)**, skall rätten, om det behövs **(3)**, besluta att anordna godmanskap för honom/henne. Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke **(4)** av den för vilken godmanskapet skall anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans/hennes mening inhämtas.

### Förvaltarskap enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken:

Om någon som befinner sig i en sådan situation som anges i 4 § är ur stånd **(5)** att vårda sig eller sin egendom, får rätten besluta att anordna förvaltarskap för honom/henne. Förvaltarskap får dock inte anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp. Förvaltaruppdraget skall anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet eller egendom överstigande ett viss värde

## 1. Orsaken till hjälpbehovet

### 1.1 Vad avses med ”på grund av”?

Godmanskap och förvaltarskap får endast anordnas när en persons behov av hjälp har orsakats av sådant/sådana tillstånd som räknas upp i paragrafen. Det finns alltså ett krav på orsakssamband (kausalitet) för att ett godmanskap eller förvaltarskap ska kunna anordnas, dvs. det måste i det enskilda fallet stå klart att behovet av hjälp beror på sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande.

### 1.2 Vad avses med ”sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande”?

Här nedan redogörs i korta drag för vad som enligt lagen avses med sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande.

---

Sjukdom	Med sjukdom avser i första hand så allvarliga kroppsliga funktionshinder att den enskilde har svårt att kommunicera sina beslut med omvärlden.
Psykisk störning	Mes psykisk störning t.ex. demenssjukdom, hjärnskador som förvärvats i vuxen ålder genom olycka eller sjukdom, nedsatt psykisk hälsa i den mån den utgör ett funktionshinder samt utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
Försvagat hälsotillstånd	Med försvagat hälsotillstånd avser i första hand situationer där en person på grund av hög ålder har ett behov av hjälp med rättsliga, ekonomiska och personliga angelägenheter.
Liknande förhållande	I lagmotiven har t.ex. missbruk av alkohol och narkotika angivits som liknande förhållande. Numera anses dock alkohol- och narkotikaberoende inom medicinen som en sjukdom/psykisk störning i sig. Observera att andra möjliga orsaker till bristande beslutsförmåga såsom t.ex. bristande erfarenhet eller kunskap <b>INTE</b> kan utgöra grund för godmanskap eller förvaltarskap. Inte heller likgiltighet för materiell välfärd eller excentriskt leverne är grund för att anordna ställföreträdarskap. Beslutsförmåga ska inte förväxlas med beslutsirrationelitet. Irrationellt beteende kan inte i sig utgöra grund för att anordna ett ställföreträdarskap.

---

## 2. Den hjälpbehövandes förmåga i relation till hans/hennes angelägenheter

### 2.1 Vad avser med "behöva hjälp med"

"Behöva hjälp med" är sätt att beteckna en persons (bristande) förmåga att fatta eller kommunicera ett beslut, att inhämta nödvändig information om beslutet och dess konsekvenser, att agera efter beslutet etc. Det är inte enbart den kognitiva förmågan i sig som är av betydelse utan denna förmåga i relation till hur komplexa beslut den enskilde har att fatta.

### 2.2 Vad avser med "bevaka sin rätt, förvalta sin egendom, eller sörja för sin person"?

Godmanskap/förvaltare kan omfatta tre olika delar vilka kortfattat redogörs för nedan. Ställföreträdarskapet ska inte göras med omfattande än vad som är motiverat.

---

Bevaka rätt	Ställföreträdaren ska se till att huvudmannen inte fråntas sina rättigheter och får den hjälp och det skydd han/hon har rätt till. Det kan exempelvis röra sig om ansökningar till myndigheter, företräda huvudmannen vid avveckling av bostad, vid kontakter med fordringsägare, vid upprättande av avbetalningsavtal, vid ansökan om skuldsanering, vid ärende i hyresnämnd samt överklagande av beslut m.m.
Förvalta egendom	Ställföreträdaren ska ta hand om huvudmannens ekonomi, både vardagsekonomi och förvaltning av eventuella tillgångar i form av exempelvis bankmedel, aktier, fonder, fastighet, bostadsrätt etc.
Sörja för person	Ställföreträdaren ska bevaka huvudmannens personliga intressen. Observera att ställföreträdare <b>INTE</b> ska utföra sådana uppgifter som åligger t.ex. socialtjänsten (boendepersonal, personlig assistent, anhörig, kontaktperson, ledsagare osv).

---

### Exempel på vad en god

#### man inte ska göra?

En god man eller förvaltare ska inte utföra praktiska åtgärder hos huvudmannen. Hen ska till exempel inte hjälpa till att städa, handla eller skjutsa huvudmannen. Den gode mannen ska inte heller promenera eller gå på bio med sin huvudman. En god man har inte heller rätt att företräda huvudmannen i vårdfrågor inom hälso- och sjukvård, det ska närstående i första hand hjälpa till med.

---

## 3. Principen om minsta ingripande åtgärd

Förordnande av ställföreträdare i form av god man eller förvaltare är en "sista åtgärd" som endast får användas om hjälpbehovet inte kan tillgodoses med någon mindre ingripande åtgärd. Även om sådant/sådana tillstånd som beskrivs under punkt 1.2 kan konstateras och ett orsakssamband mellan tillstånd/tillstånden och hjälpbehov som beskrivs under punkt 1.1 föreligger får inte godmanskap anordnas om behovet kan tillgodoses genom annan, mindre ingripande åtgärd. Vid förvaltare ska därtill framgå att inte godmanskap är tillräckligt.

## 4. Samtycke

Huvudregeln är att godmanskap bygger på samtycke från den enskilde. Krav som kan ställas för ett giltigt samtycke angående anordnande av ställföreträdarskap är att personen som lämnar samtycket har tillräcklig förmåga att fatta ett sådant beslut och att han/hon lämnar samtycket frivilligt.

## 5. Vad avses med "ur stånd"?

"Ur stånd" är, liksom "Behöver hjälp med", ett sätt att beteckna en persons (bristande) förmåga att fatta eller kommunicera ett beslut, att inhämta nödvändig information om beslutet och dess konsekvenser, att agera efter beslutet etc. som innebär att den enskilde också behöver "skyddas" mot egna felaktiga beslut.